

The background features a stylized landscape with blue hills and white lines. The top part of the image shows a light blue sky above a dark blue horizon. Below the horizon, there are several overlapping, rounded hills in shades of blue. White lines, resembling a network or a map, are drawn across the hills. The overall color palette is dominated by various shades of blue and white.

ФІТОТЕРАПІЯ ВЕРХНІХ

ДИХАЛЬНИХ ШЛЯХІВ

Доц. Одинцова В. М.

До групи слизових протикашльових лікарських рослин відносяться:

Алтей (*Althaea officinalis* L.), мальва (*Malva silvestris* L.), мати-й-мачуха (*Tussilago farfara* L.), коров'як (*Verbascum thapsiforme* Schrad.), Подорожник ланцетоподібними (*Plantago lanceolata* L.), ісландська лишайник (*Cetraria islandica* L.) (Fch.), насіння айви (*Cydonia oblonga*), пирій (*Agropyrum repens* L.)

Алтея корні – *Altheae radices*

Алтей лікарський

Althaea officinalis L.

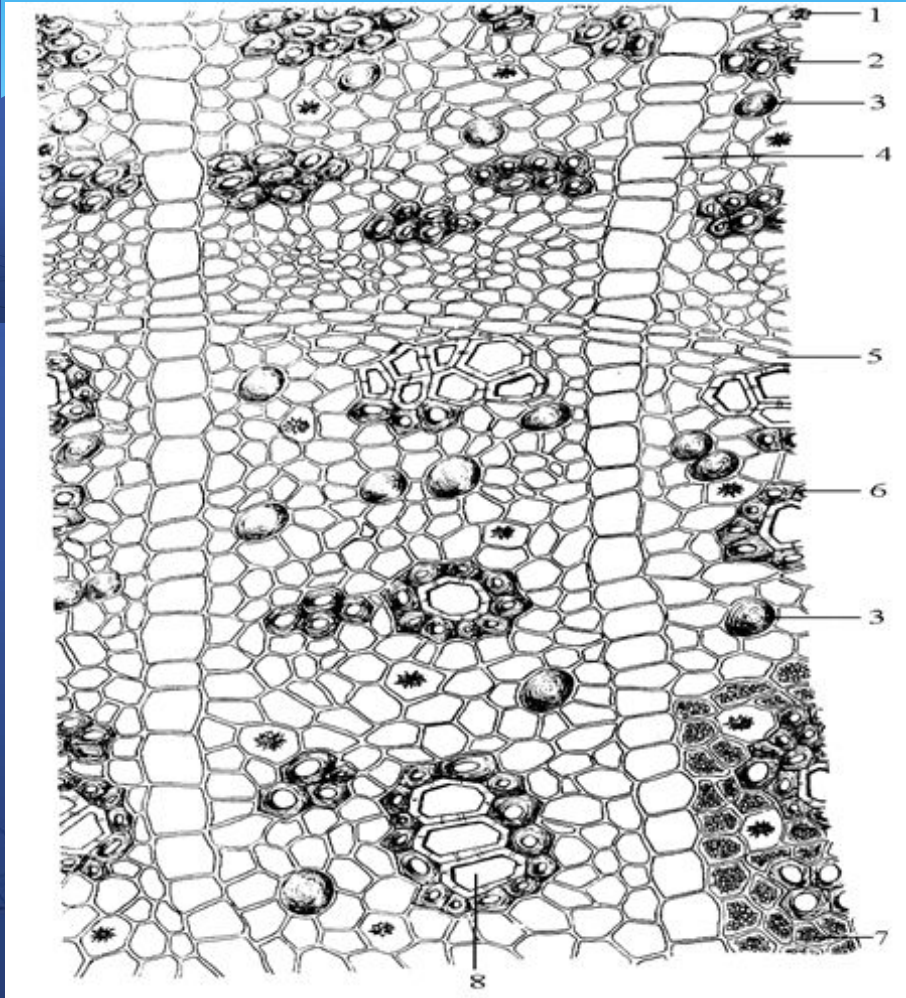
Род. Мальвові - *Malvaceae*

Хімічний склад. Корені містять полісахариди (35%), слиз (35%), крохмаль (37%), ас-парагін (2%), бетаїн (4%), жирну олію (1,7%), пектини (16%).

Листки і трава містять незначну кількість слизу і ефірної олії, в плодах є жирна олія (12%), вуглеводи (до 10%), пектинові речовини, флавоноїди (глікозиди кемпферолу, діосметину, кверцетину), кумарин скополетин, каротин, аскорбінова кислота, фенолкарбонові кислоти. У коренях містяться макро- та мікроелементи

Мікроскопія кореня алтеї

Корінь алтеї. Поперечний розріз кореню.

1 - друзи оксалату кальцію;

2 - луб'яні волокна;

3 - слизисті клітини;

4 - серцевидні промені;

5 - камбій;

6 - лібриформ;

7 - клітини, заповнені крохмалем;

8 - судини.

**Підбілу листя -
Farfarea folia**

**Підбіл звичайний,
мати-й-мачуха -
Tussilago L.**

**Род. айстрових –
Asteraceae**

Хімічний склад. Листя підбілу містить слиз, камедь, інулін та інші вуглеводи, гіркі, смолисті та дубильні речовини, флавоноїди, сапоніни, вітаміни С, К, каротиноїди, токофероли, стерини, терпени, ефірна олія, органічні кислоти, сліди алкалоїдів тощо. У листі містяться макро- та мікроелементи.

Подорожник великий – *Plantago major* L.

Род. подорожникових –
Plantaginaceae

Листя містять полісахариди (20%), представлені пектиновими речовинами та нейтральними гліконами. Присутні манніт, сорбіт, алантоїн, іридоїди (аукубін та каталпол), стероїди, флавоноїди (похідні лютеоліну, кверцетину, апігеніну), дубильні й пектинові речовини, оксикоричні кислоти (хлорогенова і неохлорогенова), вітамін С і К, каротин, холін, сапоніни та сліди алкалоїдів. У насінні є значна кількість слизу, жирна олія, аукубін, олеанолова кислота, стероїдні сапоніни та вуглеводи.

У листі містяться також макро- та мікроелементи.

Хімічний склад. Кореневище пирію містить полісахарид тритицин (до 10%), слизи (до 10%), фруктозу (до 4%), маніт (до 3%), мезоінозит, фенольну сполуку авенін, жирну (1,5%) і ефірну олію, тритерпен, агронірен, яблучну кислоту; вітамін С (до 156 мг%), каротин (до 85 мг%), кремнієву кислоту та інші речовини.

Пирій повзучий - *Elytrigia repens* L.

Род. мятликових –
Poaceae

**Дивина ведмежа –
Verbascum thapsus L.**

**Род. ранникових –
Scrophulariaceae**

Коровяк обыкновенный

* Хімічний склад. Квітки містять слиз, камедь, каротиноїди, дубильні речовини, сапоніни, флавоноїди, іридоїди, аукубін, аскорбінову кислоту та сліди ефірної олії.

* У квітках містяться: макроелементи (міліграм/г): К - 17,30, Са - 4,70, Mg - 1,90, Fe - 0,22; мікроелементи (мкг/г): Mn - 49,20, Cu - 13,20, Zn - 23,60, Mo - 0,50, Сг - 0,60, Se - 0,05, Ni - 1,90, Sr - 26,80, Pb - 0,70, В - 2,00, Li - 1,50.

Липа серцелиста – *Tilia cordata*
Mill

Род. Tiliaceae

Хімічний склад. Квітки липи містять полісахариди (7-10%), ефірну олію (0,05%), у складі якої фарнезол, 2-фенілетанол, монотерпеноїди; флавоноїдні сполуки (1%), представлені флавонами, флаванонами, флавонолами. З флавонів ідентифікований акацетин-7-глюкозид (ті-ліанін), з флавонолів – похідні кемпферолу (тілірозид, астрагалін, кемпферитин), кверцетину (гіперозид, ізокверцитрин), гербацетин, з флаванонів – рутинозид гесперитину. Квітки липи містять також кумарин фраксин, самбунігрин, сапоніни, дубильні речовини, слиз, уронові кислоти, каротин, аскорбінову кислоту, цукри та інші сполуки.

У суцвіттях містяться макроелементи (мг/г): К - 23,60, Са - 16,90, Mg - 3,00, Fe - 0,20; мікроелементи (мкг/г): Mn -207,00, Cu-8,63, Zn-29,00, Co - 0,48, Mo - 0,64, Cr - 0,56, Al-115,40, Se-0,13, Ni-2,16, Sr - 25,50, Pb - 2,96, B - 59,60, I-0,06.

алтеї корені (40%),

мати-й-мачухи
листя (40%),

материнки трава
(20%)

мати-й-мачухи листя
(40 %),

подорожника
великого листя (30 %),

солодки корені (30 %)

До групи відхаркувальних рослин, які містять сапоніни:

- * жовту примулу (*Primula officinalis* L. (Hill.)), фіалку лісову (*Viola odorata* L.), мильнянка (*Saponaria officinalis* L.), медунка лікарську (*Pulmonaria officinalis* L.), пікульник звичайний (*Galeopsis tetrahit* L.), Багатоніжка звичайна (*Polypodium vulgare*).

* Хімічний склад.
Кореневище мильнянки містить до 20% тритерпенових сапонінів, у тому числі сапонізиди А, В, С і Д, агліконами яких є гіпсогенін. У листках рослини міститься глікозид сапонарин і аскорбінова кислота (до 1%).

Мильнянка лікарська –
Saponaria officinalis L.

Род. гвоздичних -
Caryophyllaceae

Синюха блакитна -
Polemonium
coeruleum L.

Род. синюхові -
Polemoniaceae

* У кореневищах і коренях синюхи блакитної знайдені тритерпенові сапоніни (20—30 %), смола (1,28 %), органічні кислоти, жирні та леткі олії, ліпіди, білки, крохмаль.

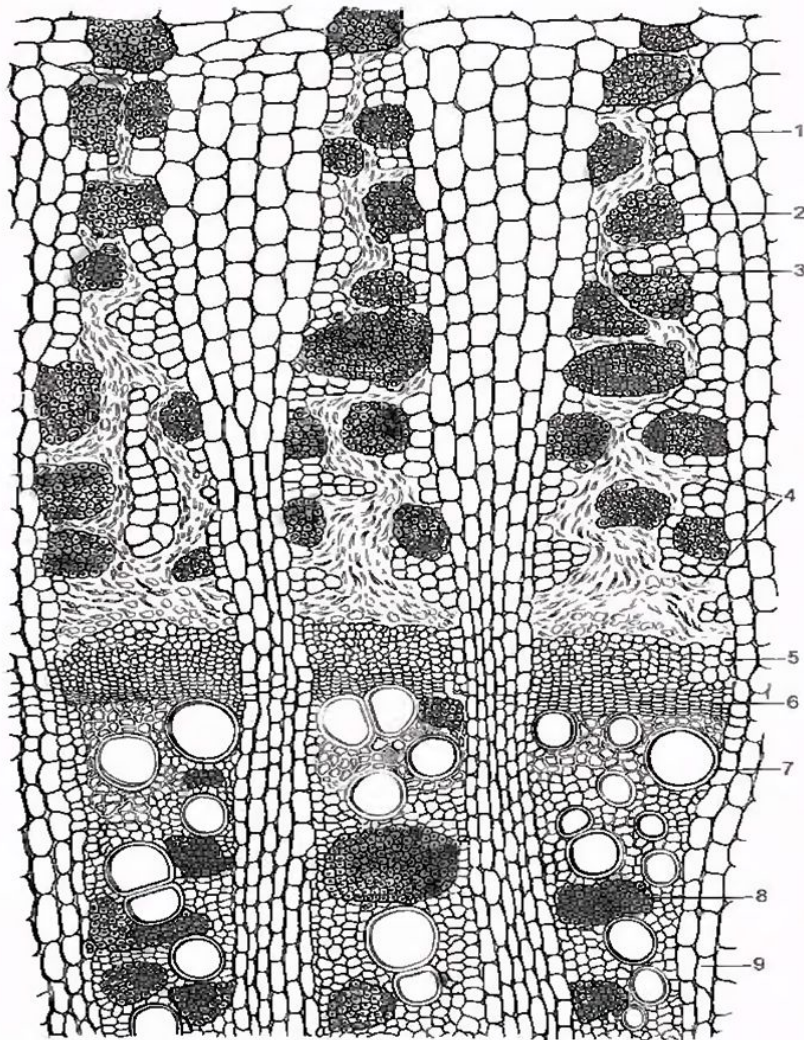
Солодка гола, солодковий корінь - *Glycyrrhiza glabra* L.

Род. бобових- Fabaceae

- * **Хімічний склад.** Корені містять крохмаль, ураленову, гліциризинову і гліциретинову кислоти, флавоноїди, тритерпенові сапоніни (гліциризин), стерини, кумарини, вітамін С, аспарагін, пектинові речовини, макро- та мікроелементи тощо. Флавоноїди представлені халконами і флаванонами, основний з яких (ліквіритигенін і його глікозиди – ліквіритин, неоліквіритин, уралозид). Основним халконом є ізоліквіритигенін і його глікозиди: ізоліквіритин та лікуразид, сліди ефірної олії, крохмаль, ліпіди.

Препарат кореня солодки; поперечний зріз.

- 1 – паренхіма кори;
- 2 – луб'яні волокна;
- 3 – кристалоносна
обкладка;
- 4 – облітеруючий луб;
- 5 – функціонуючий луб;
- 6 – камбій;
- 7 – судини деревини;
- 8 – лібриформ;
- 9 – серцевинні промені.

Фіалки трава – *Violae herba*

Фіалка запашна - *Viola odorata*

Род. фіалкових – *Violaceae*

Хімічний склад. Усі частини рослини містять ефірну олію, сапоніни, алкалоїди, флавоноїди, саліцилову і фенолкарбоніві кислоти та інші сполуки.

До групи відхаркувальних засобів відносяться рослини, які містять ефірну олію

- * плоди анісу (*Fructus Anisi*), фенхелю звичайного (*Fructus Foeniculi*), евкалипт (*Eucalyptus globulus L.*), оман високий (*Inula helenium L.*).
- * Багаті ефірними оліями рослинні засоби, які діють не тільки як відхаркувальні засоби, але й проявляють антимікробну дію: бруньки сосни (*Pinus sylvestris L.*), плоди ялівцю (*Fructus Juniperi*) можуть значно полегшити стан хворих з бронхоектазами. При бронхоектазів можна застосовувати часник, так як сильно бактерицидно діючі фітонциди цієї рослини в значній частині виділяються через легені.

Оман високий - *Inula helenium* L.

Род. айстрових – Asteraceae

- * **Хімічний склад.** Кореневище і корені омону високого містять інулін (до 44 %) та інші полісахариди (псевдоінулін, інуленін), смоли, камедь, сліди алкалоїдів, сапоніни, органічні кислоти й ефірну олію (до 4,3 %), у складі якої є біциклічні сесквітерпенові лактони (алантолактон, ізоалантолактон, дигідроалантолактон), алантол, проазулен і α -токоферол.

Аніс звичайний (ганус) –
Anisum vulgare Gaertn.

Род. селерових –
Аріасеае

Хімічний склад. Плоди анісу містять білки, фурукумарини, жирну олію, ефірну олію зі значним вмістом анетолу. У плодах містяться:

макроелементи (міліграм/г): К - 21,50, Са - 11,60, Mg - 2,90, Fe - 0,10; мікроелементи (мкг/г): Mn - 39,70, Cu - 43,30, Zn - 39,80, Mo – 1,20, Cr - 2,00, Al - 73,12, V - 0,32, Se - 0,15, Ni - 1,46, Sr - 2,90, Pb - 3,60, B - 0,80, I - 0,24.

Хімічний склад.

Плоди містять органічні кислоти, пектинові речовини, жирну і ефірну олії, флавоноїди (кверцетин, кверцетин-3-арабінозид, ізорамнетин), умбеліферон, кумарин, каротиноїди, аскорбінову кислоту, цукри. У складі ефірної олії є фенхон, анетол, метилхавікол, α -пінен, α -феландрен, анісовий альдегід, анісова кислота й інші сполуки.

У плодах містяться: макроелементи (міліграм/г): К - 17,90, Са - 19,50, Mg - 3,40, Fe - 0,20; мікроелементи (КНМ): Mn - 0,14, Cu - 0,26, Zn - 0,31, Cr - 0,04, Al - 0,08, Ba - 0,06, Se - 30,00, Ni - 0,31, Sr - 0,28, Pb - 0,06, I - 0,09, Ag - 64,00, B - 40,40 мкг/г.

Фенхель звичайний—
Foeniculum vulgare Mill.

Род. селерових – Аріасеае

Хімічний склад. Бруньки та хвоя сосни містять ефірну олію, бальзами, дубильні, гіркі, фітонцидні та смолисті речовини, мінеральні солі, аскорбінову кислоту, рибофлавін, філохінон, каротин. До складу ефірної олії входять α – і β -пінен, карен, терпінеол, лимонен та інші терпеноїди. Хвоя сосни містить смолу (7-12%), каротин, аскорбінову кислоту (до 0,2 %), дубильні речовини, до 1 % ефірної олії, у складі якої є пінен (до 40 %), лимонен (до 40 %), борнілацетат (до 10 %), борнеол, кадинен та інші терпени. Живиця (терпентин) становить собою розчин смоли (каніфолі) в ефірній олії (скипидарі).

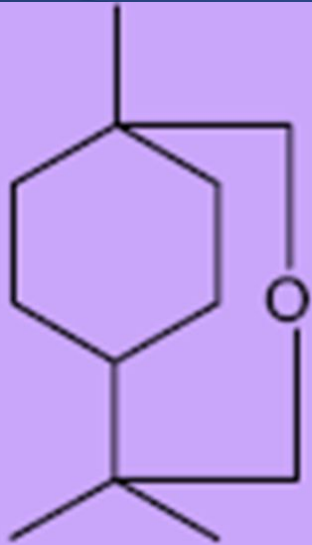
**Сосна звичайна -
Pinus sylvestris L.**

**Родина соснових –
*Pinaceae***

Eucalypti viminalis folia

Евкалипт прутовидний—
Eucalyptus viminalis Labill.

Род. миртові – Myrtaceae

1,8-Цинеол
(евкаліптол)

Juniperi fructus
ПЛОДИ ЯЛІВЦЮ

Пінан

збір «Елекасол»
(череда, ромашка
солодка, шавлія,
евкаліпт, нагідки)

Рослини, які володіють бронхолітичною дією:

чебрець повзучий (*Thymus serpyllum* L.),

материнка (*Origanum vulgare* L.),

дрозера (*Drosera rotundifolia* L),

плющ (*Hedera helix* L.).

Чебрець звичайний – *Thymus vulgaris* L.

Род. ясноткових – *Lamiaceae*

Хімічний склад. Трава чебрецю звичайного містить ефірну олію (0,8-1,2 %), флавоноїди (лютеолін, лютеолін-7-глюкозид, лютеолін-7 диглюкозид), тритерпенові (урсолова, олеано-лева, тимолова), оксикоричні і інші кислоти. До складу ефірної олії входять тимол (до 42%), карвакрол, цимол, пінен, борнеол, каріофілен, ліналоол, інші терпеноїди.

У надземній частині містяться: макроелементи (міліграм/г): К-26,10, Са-12,20, Mg - 3,90, Fe - 0,95; мікроелементи (КНМ): Mn-0,31, Cu-0,48, Zn-0,48, Co - 0,12, Mo - 64,00, Cr-0,10, Al-0,66, Ba-0,58, V-0,35, Se-7,10, Ni-0,20, Sr-0,36, Pb-0,13. В — 108,40 мкг/г.

Материнка звичайна –
Origanum vulgare L.

Родина ясноткових –
Lamiaceae

Хімічний склад. Трава материнки містить ефірну олію (до 1,2%) складовими частинами якої є тимол і карвакрол, флавоноїди (апігенін, глікозиди лютеоліну), дубильні речовини, віта-мін С, крім того виявлено монотерпенові спирти, сесквітерпени, геранілацетат тощо.

У надземній частині містяться: макроелементи (міліграм/г): К - 19,80, Са - 12,40, Mg - 2,10, Fe - 0,63; мікроелементи (КНМ): Mn - 0,12, Cu - 0,49, Zn - 0,34, Со - 0,26, Мо - 4,80, Сг - 0,07, А1 - 0,39, V - 0,16, Se - 44,90, Ni - 0,18, Sr - 0,30, Рb - 0,11, В - 13,20 мкг/г.

Химический состав:

Сапонины, гликозиды, дубильные вещества и фитонциды. Листья плюща богаты углеводами, эфирными маслами, стероидами, фенолкарбоновыми кислотами, кумаринами, флавоноидами, витаминами группы В и минеральными солями, содержат также микроэлементы (соединения йода). Кора содержит камедь, тритерпеноиды, полиацетатные соединения, витамины, минеральные соли.

Плющ звичайний - *Hedera helix*

Род. Аралієві (*Araliaceae*)

ЛРС: Листя і кора плюща –
Folia, cortex Hedera

До центрально заспокійливих кашель лікарських рослин відносяться:

Мачок жовтий – *Glaucium flavum* Grantz

Род. макових – Papaveraceae

Хімічний склад. Трава мачку містить алкалоїди, з яких переважає глауцин, коридин, ізокоридин, ізоболдин, протопін, алокриптопін, сангвінарин, хелеритрин, хелерубін, норхеле-донін, хеледонін, магнофлорин, гіркоти – глаукопін, слиз, смоли, фумарова і діоксималеїнова кислоти, флавоноїди та мінеральні солі.

Чистотіл звичайний – *Chelidonium majus* L. Родина макових – Papaveraceae

Хімічний склад. Трава чистотілу містить алкалоїди: протопін, хелідонін, хелеритрин, сангвінарин, дігідросангвінарин, дігідрохелеритрин, хелірубін, α -алокриптонін, алокриптонін, берберин, спартеїн, холін, гістамін, тирамін, метиламін; органічні кислоти, сапоніни, флавоноїди, дубильні речовини, ефірну олію, аскорбінову кислоту, каротиноїди, хелідонову кислоту.

Деякого зниження тяжкості нападів
бронхіальної астми можна досягти
рослинами:

беладона - *Atropa belladonna* L.,

дурман - *Datura stramonium* L.,

блекота - *Hyoscyamus niger*,

Ефедра - *Ephedra dystachia* L.

Беладони листя – *Belladonnae folia*
Беладони трава – *Belladonnae herba*
Беладони корінь – *Belladonnae radix*.

Род. пасльонові – *Solanaceae*

Белладонна обыкновенная –
Atropa belladonna

Вся рослина містить алкалоїди:
корені – 0,40-1,3%, листя – 0,14-1,2%,
квітки – 0,24-0,6%, зрілі плоди –
0,7%.. Найбільше містяться тропанові
алкалоїди і гіосциамін, які
рацемізуються, утворюючи атропін. В
ній міститься скопаламін, летючі
основи N -метилпірролідин і
кускгігрин, а також супутні алкалоїди:
апоатропін, беладонін, сліди нікотину.
В листях і корнях красавки містяться
кумарини: скополетин, умбелліферон
і тритерпенові кислоти. У свіжому
листі знайдені стерини і флавоноїди.

Дурман звичайний – *Datura stramonium* L.

Род. пасльонових – *Solanaceae*

Хімічний склад. Дурман містить алкалоїди (гіосціамін, атропін, скополамін), флавоноїди, дубильні речовини; насіння - жирну олію.

У листі містяться:

макроелементи (міліграм/г):

K - 37,60, Ca - 31,10, Mg - 7,00, Fe - 0,35;

мікроелементи (КНМ): Mn - 0,26, Cu - 0,56, Zn - 0,93, Co - 0,11, Mo - 72,00, Cr - 0,10, Al - 0,15, Ba - 15,23, Se - 4,10, Ni - 0,10, Sr - 2,18, Pb - 0,09, I - 0,45, B - 131,60 мкг/г.

Хімічний склад. Листя блекоти містить 0,1% алкалоїдів (атропін, гіосціамін, скополамін), глікозиди (гіосципікрин, гіосцирезин), дубильні речовини.

У насінні виявлена жирна олія (23%), до складу якої входять лінолева (більше 70%), олеїнова (до 20%), пальмітинова, стеаринова, ліноленова, каприлова та капринова кислоти.

У листях містяться: макроелементи (міліграм/грам): К - 52,80, Са - 16,20, Mg - 6,50, Fe - 0,90; мікроелементи (КНМ): Mn - 0,29, Cu - 1,43, Zn - 0,93, Co - 0,28, Mo - 9,60, Cr - 0,30, Al - 0,60, Ba - 0,13, V - 0,40, Se - 1,10, Ni - 0,23, Sr - 0,29, РЬ - 0,18, I - 0,05, Br - 3,00, Li - 16,00. V - 35,20 мкг/грам.

Блекота чорна – *Hyoscyamus niger* L. Род. пасльонових - Solanaceae

Ефедра двоколоса -
Ephedra distachya L.

Род. ефедрових-
Ephedraceae

Хімічний склад

Алкалоїди
(ефедрин,
псевдоефедрин,
метилефедрин),
дубильні речовини,
пірокатехіни, смоли,
аскорбінова
кислота.

Лікування грипу, в основному, полягає в усуненні симптоматики (жар, хворобливі відчуття, слабкість і т. інш.) так і в застосуванні хворим противірусних препаратів.

•Для зняття жару при грипі застосовують настій із сухих плодів малини. Для цього беруть одну столову ложку плодів, заварюють 200 мл окропу, настоюють 20 хв, і п'ють по одній склянці неохолодженого настою 2 рази на добу.

Малина звичайна – *Rubus idaeus* L.

Родина розових – *Rosaceae*

При грипі широко застосовують фітонциди часнику, цибулі, хрону. Добре робити інгаляції, використовуючи свіжу, заздалегідь натерту м'якоть ріпчастої цибулі. Інгаляції проводять 1р. / день, по 15-20 хв. Скасовують в міру одужання, максимум – 15 процедур. Повторити курс можна через 14 днів після закінчення першого курсу.

Цибуля городня – *Allium cepa* L.

Род. цибулевих – *Alliaceae*

Кориця, або Цинамон (*Cinnamomum verum*)

Род. лаврових
(*Lauraceae*)

- При грипозній астенії корисний порошок кориці в кількості до 2 г на день. При грипі, закладеності носа і кашлі добре допомагає ефірна олія кориці. Приймають її з медом 1-2 р. / день.

• При грипозному стані і бронхіті приймають настій з квіток лаванди, або лавандову олію, яку приймають 2-3 рази на день по 3-5 крапель, з невеликою кількістю меду.

Лаванда колоскова - *Lavandula angustifolia* Mill.,
синоніми: *L. spicata* L., *L. vera* L.,
L. officinalis L.
Род. ясноткових – *Lamiaceae*

• Як потогінний засіб при грипі застосовують настій з чебрецю, меліси, м'яти, календули, смородини, ромашки, бузини. Заварювати дані трави можна як у суміші по чайній ложці, так і окремо.

Ефективними в лікуванні як гострого так і хронічного бронхіту

Збір 1

- * листя шавлії лікарської 2 ч.;
- * трава деревію 2 ч.;
- * листя мати-й-мачухи 2 ч.;
- * листя подорожника 2 ч.;
- * бруньки сосни 2 ч.;
- * квітки ромашки 1 ч.;
- * коріння солодки 0,5 ч.

Збір 2

листя шавлії лікарської 2 ч.;

листя мати-й-мачухи 2 ч.;

листя подорожника 2 ч.;

трава деревію 1 ч.;

коріння солодки 0,5 ч.;

бруньки сосни 2 ч.;

трава багна 1 ч.

При бронхіті, який супроводжується сухим кашлем рекомендують збір:

Листя копитняка європейського 10г.

Листя багна звичайного 20 г.

Листя кропиви жалкої 30 г.

Шишки хмелю звичайного 20 г.

Трава чебрецю звичайного 30 г.

Дякую за увагу!